

811.161.2'373.44:821.161.2-1.09

Лариса Павленко

ГРАМАТИЧНІ АРХАЇЗМИ У ТВОРЧОСТІ ТАРАСА ШЕВЧЕНКА

У статті проаналізовано особливості функціонування граматичних архаїзмів у творчості Т. Г. Шевченка. З'ясовано специфіку категоріальних характеристик історично маркованої лексики, вказано на художньо-стильові параметри вживання поетом застарілих слів.

Ключові слова: художньо-творча манера Тараса Шевченка, пасивна лексика, хронологічно маркована лексика, граматична структура, застарілі мовні елементи, граматичні архаїзми, книжно-традиційні лінгвальні риси.

Постановка наукової проблеми та її значення. Вивчення особливостей мови українських письменників-класиків було й залишається-

ся досі важливим завданням вітчизняного мовознавства. Мовотворчість Т. Шевченка – потужна сторінка історії української національної мови, дослідження якої дає змогу глибше пізнати специфіку літературної мови українців на різних етапах її становлення й розвитку, взаємодію традиційно-книжних і народнорозмовних елементів

Аналіз досліджень цієї проблеми. У духовній культурі кожного народу, серед її визначних творців, є поети, що їх імена огорнуті невмирущою любов'ю і славою. Таким поетом українського народу є Т. Шевченко, і, як зазначав І. Франко, «доки тривати буде українське слово, Шевченко не перестане вважатися головою і завершенням одної многозначної доби нашої літератури, котра [...] в ньому від першого ж його виступу бачила джерело нового для себе розвою і натхнення...» [2, с. 26]. Творчість українського національного генія була об'єктом наукових зацікавлень різних поколінь дослідників – від сучасників великого поета до вчених ХХІ ст. Серед українських шевченкознавців такі науковці, як І. Франко, Л. Булаховський, В. Ващенко, З. Гузар, С. Єрмоленко, І. Пільгук, П. Плющ, В. Русанівський, П. Тимошенко, В. Чапленко та ін. Проте й досі існують значні прогалини у висвітленні особливостей мови й стилю творів визначного письменника. Так, пильної наукової уваги потребує проблема співвідношення узуальних, нейтральних й стилістично забарвлених мовних елементів, зокрема використання великим Кобзарем історично маркованої лексики.

Мета статті – з'ясування структурно-функціональних особливостей граматичних архаїзмів у творах Т. Шевченка. **Завдання роботи** – виявлення корпусу історично маркованої лексики, систематизація цих одиниць відповідно до їх граматичних характеристик, виявлення функціональної специфіки вказаних назв, перспектив їх використання в літературній мові.

Виклад основного матеріалу й обґрунтування отриманих результатів дослідження. З погляду ступеня залучення тих чи тих одиниць до мовного вжитку виділяють дві групи лексики – активну й пасивну. У межах пасивної лексики функціонують застарілі слова, словосполучення чи речення, що використовуються мовцями з певною комунікативною метою.

Архаїзми – різновид застарілих слів, які поряд з історизмами, кваліфікують як мовні одиниці, що «на даному етапі є застарілими в мові або зовсім вийшли із загального вжитку» [10, с. 32]. Відповідно до мовнорівневої кваліфікації розрізняють архаїзми лексичні, фра-

зеологічні, фонетичні, словотвірні-афіксальні або суто словотвірні, морфологічні, синтаксичні. Предметом нашої статті є морфологічні й синтаксичні застарілі форми, а також деякі мовні одиниці, типологічні риси яких виникли внаслідок дії дериваційних актів, пов'язаних з морфолого-синтаксичними процесами переходу слів із однієї частини мови до іншої. Матеріалами статті зафіксовані лексеми, морфологічна специфіка яких виявляється тільки у фразеологічних сполученнях чи реченнях.

Граматичні архаїзми ілюструють передусім збереження давніх особливостей формотворення, словозміни, відмерлих граматичних категорій (нестягнені форми слів колишніх займенникових прикметників), давні іменні прикметники у функції означень, форми наказового способу 2 ос. мн. дієслів з нередукованим закінченням *-ime*, атематичні дієслова (найчастіше *бути*), форми дієприслівників (колишніх активних нечленних дієприкметників) без суфікса *-чи*, форми називного-знахідного відмінка при назвах осіб, застарілі конструкції типу пасивних дієприкметників або безособових форм на *-но*, *-то* з родовим відмінком слова на позначення діючої особи та прийменника *від (од)* замість конструкції з орудним відмінком [10, с. 33] тощо.

Українська мова протягом багатьох століть формування й розвитку акумулювала у своєму лексиконі слова і форми різного походження. Чимало її сучасних рис хронологічно сягають ще праслов'янської доби і характеризуються потужною життєздатністю і в наш час. Проте у різностильових контекстах трапляються одиниці, які до певної міри дисонують із досвідом сучасного мовця.

Вказане стосується морфологічного й синтаксичного рівнів української мови. У творах Т. Шевченка знаходимо граматичні архаїзми різної типологічної кваліфікації. Найчастіше автор вживає застарілі морфологічні форми іменників, прикметників, дієслів.

Давня іменникова словозміна ґрунтувалася на принципово іншій, порівняно із сучасною мовою, логіко-граматичній базі. Зокрема, «в основі розрізнення класів (груп) іменників лежало в давнину не розрізнення роду, до якого належав той чи інший іменник, як у сучасних слов'янських мовах, а розрізнення основи іменника, як і в інших індоєвропейських мовах найдавнішого періоду» [1, с. 16]. Кожен клас іменників характеризувався кінцевим звуком або кількома звуками основи, що виконували функцію основотворчого суфікса, чи детермінатива, а вже до нього приєднувалися відмінкові закінчення [9, с. 19].

У Шевченкових поетичних творах подекуди трапляються архаїчні відмінкові форми іменників. Це стосується, зокрема, колишніх іменників з детермінативом *- ū. Вони в праслов'янській мові об'єднувались у порівняну невелику, проте активно вживану групу іменників, що мали специфічну парадигму. З часом слова цієї структури прийняли закінчення іменників з давньою основою на *-ā, проте окремі говори й досі зберігають колишні закінчення, що їх можна кваліфікувати як паралельні або як архаїчні флексії [9, с. 99]. У поетичних текстах Т. Шевченка читаємо: *Кричить отаман. Опинились; Аж **царков** бачать...* [11, т. 1, с. 115], *Пошли тобі, **матер** Божа, Тії благодати* [11, т. 1, с. 220], *Ти **матер** Бога на землі !* [11, т. 2, с. 235].

У мові Шевченкових творів трапляються відхилення від сучасної норми відмінювання іменників. Процеси формування парадигматичних характеристик іменників тривали досить довго, вияви взаємодії і взаємовпливів іменників різних основ спостерігаються і в новій українській мові. Саме тим, приміром, можна пояснити паралелізм відмінкових флексій в іменникових формах певних відмін, зокрема в родовому відмінку однини іменників сучасної II відміни. Художні твори Т. Шевченка ілюструють цей можливий паралелізм закінчень. Наприклад: *Ввійшов Марко в малу хату І став у **порогу**...* [11, т. 1, с. 293], *За горами гори, хмарою повиті, Засіяні горем, **кровію** політі* [11, т. 1, с. 296], *От як на те Не вбагаю в **віршу** цього слова* [11, т. 2, с. 157], *А наймичка холодного **Трупу** не накриє Кожушиною старою* [11, т. 2, с. 170], *Неначе лютая змія Розтоптана в степу здихає, **Захода** сонця дождидає* [11, т. 2, с. 965]. Пам'ятки XI ст., за спостереженнями лінгвістів, активно фіксують у називному відмінку множини іменників із суфіксом **-ин**, що належали до основ на *-ō, втрату суфікса і закінчення **-е**. Такі давні форми трапляються в поезіях Т. Шевченка: *...москалі – чужі **люде**, Роблять лихо з вами* [11, т. 1, с. 41], *Де світилки з друженьками, Старости, **бояре**?* [11, т. 1, с. 48], *Сейми, сеймики ревіли, **Сусіде** мовчали* [11, т. 1, с. 93], *Щоб ляхи або **татаре** Часом не спіткали* [11, т. 1, с. 273]. Зрідка вживаються застарілі морфологічні одиниці в складі фразеологізмів: *Не нам на **прю** з тобою стати!* [11, т. 1, с. 295], в цитуванні: *Та й списую Сковороду Або Три **царіє** со дари* [11, т. 2, с. 50].

Граматична архаїзація торкнулася й такого морфологічного класу, як прикметники.

В усіх слов'янських мовах найдавнішого періоду прикметники перебували в тісному зв'язку з іменниками і входили до єдиного

класу імен. У зв'язку з цим праслов'янські прикметникові форми і морфемною структурою, і парадигматичними особливостями були дуже близькими до іменників. Саме тому найдавніший тип прикметників має назву *іменні*, або *нечленні*, *прикметники*. Другий тип прикметників – *займенникові*, або *членні*, – витворився внаслідок сполучення відмінкових форм іменних прикметників з відмінковими формами вказівного займенника *ѣ, ~, "*: *новъ + ѣ > новыи*. Нечленні прикметники вживалися в давнину і у функції означення, і у функції присудка, а членні прикметники могли виконувати тільки роль означення. У процесі становлення й розвитку морфологічної системи української мови відбуваються функціональні зміни прикметникових форм. Активно вживані в мові займенникові прикметники стають універсальним і перспективним способом вираження ознаки, атрибутивності. З часом у межах цих форм відбувається процес стягнення, і стягнені форми починають активно витіснити з ужитку давніші нестягнені форми, хоча членні прикметники можуть широко вживатися і в сучасних говірках різних регіонів України, і в народних піснях, і в поезії взагалі. Поетичні твори Т. Шевченка засвідчують активне використання членних прикметників як архаїчної морфологічної форми. Таке значне насичення нестягненими варіантами повних форм прикметників, а також дієприкметників, порядкових числівників та вказівних, означальних і питально-відносних займенників є досить показовим для творчої манери поета. Наприклад: *Не китайкою покрились козацькій очі* [11, т. 1, с. 29], *Без милого батько, мати – Як чужії люде* [11, т. 1, с. 75], *Високії ті могили Чорніють, як гори* [11, т. 1, с. 82], *Там синєє море Виграває, хвалить Бога* [11, т. 1, с. 84], *Була колись шляхетчина, Вельможная пані* [11, т. 1, с. 92], *Сидить Неначе й досі сивий дід Коло хатиночки і бавить Хорошеє та кучеряве Своє маленькеє внуча* [11, т. 2, с. 231].

Зрідка знаходимо в аналізованому матеріалі використання коротких (іменних, нечленних) прикметників у невластивій для них синтаксичній функції – у ролі означень, а не іменної частини складеного іменного присудка: *Чи винен той голуб, що сокіл убив?* [11, т. 1, с. 30], *Чи жив, здоров, чи він любить, Чи забув-покинув?* [11, т. 1, с. 76], *Я стар чоловік, не здужаю встати* [11, т. 2, с. 141].

Спорадично трапляються архаїчні відмінкові форми прикметників і форми ступенювання: *І окинув нечестивих Орліми очима* [11, т. 1, с. 259], *Молітеся! люті звірі Прийшли в овніх шкурах* [11, т. 1, с. 260], *Всіх імператорів би стало З дітьми і внуками, втопить В сльозах удов'їх*.

А дівочих, Пролитих тайно серед ночі! А матерніх гарячих сльоз! [11, т. 1, с. 296], *І подарунків накупив найдорогіших* [11, т. 2, с. 17].

Як архаїзми сприймаються субстантивовані прикметники на означення різного роду податків, наприклад: *І день і ніч працювала, Подушне платила* [11, т. 1, с. 222].

Зіставляючи особливості морфологічних рис мови Шевченка з українською літературною мовою наступної доби, варто зазначити, що нестягнені варіанти прикметників у нашій мові зникали з різних причин: передусім через відмирання, а подекуди й цілковите зникнення в різних говорах української мови, що дуже обмежило їх уживання в уснопоетичній творчості і як наслідок – помітне зменшення використання фольклорних елементів у літературі після Т. Шевченка. Таким чином, творчість Т. Шевченка стає важливим порубіжжям у функціонуванні певних мовних рис і норм, новим етапом, що знаменує якісно інший період у житті мови.

Дієслово як дуже давній клас слів зазнавало змін і з погляду семантики певних форм, і з погляду їх вираження. Серед неособових дієслівних форм особливе значення має інфінітив. Його формальним показником у праслов'янській мові (і цю закономірність успадкувала українська мова) послідовно виступали суфікси *-ти* та *-ть*. Кінцевий голосний цього форманта являв собою варіант однієї й тієї ж самої фонемі. Можливі були й інші варіанти інфінітивного суфікса, що не є предметом аналізу нашої праці. Уживання різних звукових варіантів суфікса неозначеної форми дієслова не було локалізованим. «Територія їх поширення не збігається з сучасним діалектним уживанням форм інфінітива на *-ть*» [4, с. 256], тобто вказані форми не асоціюються з певною їх діалектною кваліфікацією. Аналізовані поезії засвідчують активне вживання інфінітива на *-ть*: *Тоді не питайте, чому люде лають, Чому не пускають в хату ночувать* [11, т. 1, с. 54], *Серце мліло, не хотіло Співать на чужині...* [11, т. 1, с. 68].

Грамматична система української мови має таку специфічну ознаку, як використання суфіксів пестливості в інфінітиві: *їстоньки, питоньки* і т. д., що ілюструє своєрідний симбіоз дієслівних та іменних морфем. Якщо зважити на припущення лінгвістів про давній (ще праіндоєвропейських часів) зв'язок дієслів з іменами і походження форм інфінітива і супіна від віддієслівних імен [4, с. 257–258], то можна такі пестливі варіанти неозначеної форми дієслова вважати прослідками архаїчних станів граматичної системи праслов'янської

мови, які знайшли свій відбиток у новій українській мові. Це явище трапляється в художній мові Т. Шевченка: *І сонце спатоньки зове У синє море* [11, т. 2, с. 181],

Серед особових дієслівних форм у художніх творах Т. Шевченка теж знаходимо архаїзовані одиниці. Давні дієслівні форми теперішнього часу (3 ос. одн. сучасних дієслів І дієвідміни) подекуди використовує автор у художніх творах: *І перебудет твоя воля, І твій труд не всує* [11, т. 1, с. 315].

Діахронічні студії граматичних особливостей української мови засвідчують паралелізм особових закінчень дієслів у 1 особі множини. Найдавніші пам'ятки фіксують такі графічні варіанти цих афіксів: **-мь, -мо, -мы, -м, -ме**. Переважають перші два. Найбільш перспективною виявилася флексія **-мо**. Проте мовлення не відкидає як паралельну форму і закінчення **-м** (після занепаду кінцевого зредукованого), що й спостережено у творах Шевченка: *Під хатою заночуєм, Сину мій Іване!* [11, т. 1, с. 57], *Обнімемось, мій соколе! Навіки зомлієм* [11, т. 1, с. 125], *Во псалтирі і тимпані Воспоєм благая* [11, т. 1, с. 317].

Трапляється в аналізованих текстах уживання застарілої особової форми теперішнього часу дієслова **бути – еси, єсть**: *Добре, еси, мій кобзарю, Добре, батьку, робиш* [11, т. 1, с. 72], *Єсть на світі доля, А хто її знає?* [11, т. 1, с. 51], *Єсть у мене діти, та де їх подіти?* [11, т. 1, с. 86].

У вираженні наказового способу трапляються форми 2 ос. мн. дієслів із нередукованим закінченням **-іте**: *Як кричали ви: «Руйнуйте, Руйнуйте, паліте Єрусалим!..»* [11, т. 1, с. 316], *Хрещені люде, допоможіте!* [11, т. 2, с. 103].

Непоодинокі випадки використання застарілих форм активних іменних дієприкметників, що в сучасній мові вживаються у функції дієприслівників (без суфікса **-чи**): *Ляхи задумалися стоя, Хоч і запеклі* [11, т. 1, с. 105], *І силу Твою восхвалили Твої люде, і в покої, В добрі одпочили, Слава господа!* [11, т. 1, с. 311], *Один тільки мій Ярема Накий похилився, Стовя довго* [11, т. 1, с. 151], *І плакав Гус, молитву дія* [11, т. 1, с. 256], *Матрос, Таки земляк наш з Островної, На вахті стоя, Журился сам собі чогось* [11, т. 2, с. 90], *Господь, любя отих людей Послав на землю їм пророка* [11, т. 2, с. 106]. До цієї групи належить лексема **нехотя**, результат переходу дієприслівника в прислівник: *Утни, батьку, щоб нехотя На весь світ почувли* [11, т. 1, с. 81]. У кількох віршах поет вживає слово **придани** 'весільні гості від мо-

лодої', очевидно, генетичний дієприкметник: *І не втерпіла, сказала, Як п'яні придани Йшли по улиці, співали* [11, т. 1, с. 164]. Трапляються й інші дієприкметники-архаїзми, що сягають старослов'янських джерел: *У нас же й світа, як на те, – Одна Сибір неісходима* [11, т. 1, с. 297], *Ви ще темні, Святим хрестом не просвіщенні* [11, т. 1, с. 297], *І перед образом твоїм Неутомленніє поклони* [11, т. 1, с. 298], *Хто б спас мене од лукавих І діющих злая* [11, т. 1, с. 314]. Нерідко слова такого типу можуть бути кваліфіковані і як фонетичні архаїзми.

Для створення ефекту «присутності», тобто для стилізації під давні тексти, поет уводить до мовної палітри своїх творів абсолютно віджилі граматичні конструкції на зразок аориста, архаїчного типу вираження минулого часу, який давно втратив свої форми і використовується в сучасній українській мові тільки у функції частки **би/б** (аорист від дієслова **бути**) для вираження умовного способу. Дієслова в аористі спостерігаємо, зокрема, в поезії «Царі»: *Владимир князь перед народом Убив старого Рогволода, Потя народ, княжну поя, Отиде в волості своя, Отиде з шумом* [11, т. 2, с. 81].

Застарілі граматичні форми інших частиномовних характеристик трапляються спорадично. Маємо на увазі використання застарілої відмінкової форми займенників **вона**: *Не чує, не бачить, Як вороги сміються їй* [11, т. 1, с. 47], *Знаю тільки, що цар грівся І...не познав ю* [11, т. 2, с. 80], **та**: *Тії слави козацької Повік не забудем!* [11, т. 1, с. 63], **він**: *Кругом його степ, як море Широке, синіє* [11, т. 1, с. 71], форм числівників: *Ой виростеш, сину, За півчварта року* [11, т. 1, с. 220], прислівників: *І мечі в руках їх добрі, Гострі обоюду* [11, т. 1, с. 317], *Мов та Галич Вкрили Україну, Та й клюють єлико мога* [11, т. 2, с. 160], вживання архаїчних паралелей до сучасних сполучників, прийменників: *Не минайте ані титли, Ніже тії коми* [11, т. 1, с. 303], *Не зрить Господь, Ніже теє знає* [11, т. 1, с. 314], *Яко Бог кара неправих, Правим помагає* [11, т. 1, с. 317], **Вомісто** *кроткого пророка... Царя вам повелів надать!* [11, т. 2, с. 106], *Преподобнії во славі І на тихих ложах Радуються* [11, т. 1, с. 317], *Тихо заспіває Со святими; та й заплаче* [11, т. 2, с. 61], *Намистечко, як зароблю, Тобі к Великодню куплю* [11, т. 2, с. 82].

До давніх мовних конструкцій, не пов'язаних із писемно-книжною традицією, умовно можна віднести синтаксичну організацію поетичного тексту, стилізовану під фольклор, зокрема народні думи

та історичні пісні. Такі структури вживає у віршах і поемах Т. Шевченко:

*Плаче-ридає,
До Бога руки здіймає,
Кайдани ламає,
Утікає на вольную волю...
Уже на третьому полю
Турки-яничари догнали,
До стовпа в'язали,
Очі виймали,
Гарячим залізом випікали,
В кайдани кували,
В тюрму посадили
Та й замурували [11, т. 1, с. 275].*

Використання застарілих форм у художньо-словесній палітрі Т. Шевченка підпорядковане різним цілям. Слушною є думка відомого австрійського вченого М. Мозера, який у своїй фундаментальній праці «Тарас Шевченко і сучасна українська мова: спроба гідної оцінки» виділяє в межах застарілої лексики стилістично немарковані мовні одиниці – з одного боку і такі, що мають виразну функціонально-стильову конотацію – з іншого [5, с. 173–193]. Причому вчений справедливо зауважує, що поет надає перевагу словам і формам якраз другого типу.

І. Огієнко з цього приводу зазначав, що Т. Шевченко уникав архаїзмів. «Правда, в його мові вони нерідкі, та завжди на своєму місці, завжди як окраса стилю, чому вони в нього ніколи не разять читача» [6, с. 142].

В. Русанівський зауважував, що вживання архаїчної лексики різних типів не сприймається читачем як щось чуже, неорганічне [8, с. 197]. Про глибоке мовне чуття геніального українського поета, його вміння трансформувати в художньому мовленні старокнижні елементи пише і В. Ващенко [3, с. 45].

Висновки та перспективи подальшого дослідження. В основі багатства Шевченкової мови лежить народна українська мова (розмовно-побутова і фольклорно-пісенна), яку поет підносив на рівень літературної мови, при цьому словесна палітра багатьох його творів нерідко становить поєднання книжних мовних елементів з народною основою. М. Попович у праці «Нарис історії культури України» пи-

ше: «Заговоривши в своїх перших поезіях по-українськи, Шевченко одразу вступив у зачарований світ, де здійснювалося його духовне єднання з поколіннями і поколіннями предків» [7, с. 377]. Виявом такого єднання якраз і є використання письменником історично маркованої лексики.

Основною заслугою Т. Шевченка як основоположника нової української літературної мови є те, що він перший увів в українську літературну мову певні загальні норми, перший синтезував різні стихії народної і книжної мови в єдиній, багатій і гнучкій мовностилістичній системі, перетворивши завдяки цьому українську літературну мову в універсальне знаряддя культури, здатне виконувати будь-яку соціальну функцію, тим відкривши українській літературній мові необмежену перспективу дальшого розвитку.

Аналіз структурно-функціональних особливостей архаїчної лексики з погляду її граматичних характеристик як важливого складника творчої манери Тараса Шевченка дозволяє зробити висновок про доречне вживання поетом граматичних архаїзмів, які автор власним геніальним чуттям неперевершеного майстра слова вводить у художній контекст. Переважна більшість застарілих форм органічно вплітається у мовну палітру творів генія українського красного письменства і не сприймається як чужорідне, не «ріже» слух читача. Окремі давні морфологічні форми використані зі стилістичною метою, передусім для створення відповідного часового колориту. Перспективним є вивчення особливостей різнотипних архаїзмів у творчості Т. Шевченка.

Джерела та література

1. Бевзенко С. П. Історична морфологія української мови / С. П. Бевзенко. – Ужгород : Закарпат. обл. вид-во, 1960. – 416 с.
2. Бородін В. С. Тарас Шевченко / В. С. Бородін // Шевченко Тарас. Твори : в 5 т. – К. : Дніпро, 1978. – Т. 1. – С. 3–24.
3. Ващенко В. С. Мова Тараса Шевченка / В. С. Ващенко. – Х. : Вид-во Харк. держ. ун-ту, 1963. – 252 с.
4. Історія української мови : Морфологія. – К. : Наук. думка, 1978. – 539 с.
5. Мозер Міхаель. Тарас Шевченко і сучасна українська мова: спроба гідної оцінки / Міхаель Мозер ; пер. з нім. Володимир Кам'янець // Українознавча наукова бібліотека НТШ. Ч. 32. – Львів : ПЦ Вид-ва Львів. політехніки, 2012 (Серія «Історія мови»). – 328 с.
6. Огієнко І. І. (Митрополит Іларіон). Історія української літературної мови / І. І. Огієнко. – К. : Либідь, 1995. – 294 с.

7. Попович М. В. Нарис історії культури України / М. В. Попович. – К. : АртЕк, 1999. – 727 с.
8. Русанівський В. М. Історія української літературної мови / В. М. Русанівський. – К. : АртЕк, 2001. – 391 с.
9. Самійленко С. П. Нариси з історичної морфології української мови. – Ч. I / С. П. Самійленко. – К. : Рад. шк., 1964. – 234 с.
10. Українська мова : Енциклопедія. – К. : Укр. енцикл., 2000. – 752 с.
11. Шевченко Тарас. Твори : в 5 т. / Шевченко Тарас. – К. : Дніпро, 1978.

Павленко Лариса. Грамматические архаизмы в творчестве Тараса Шевченко. В статье проанализированы особенности функционирования устаревшей лексики в творчестве Т. Г. Шевченко, в частности раскрыто специфику употребления грамматических архаизмов в работах великого украинского писателя. Художественный язык Тараса Шевченко – важная страница истории украинского национального языка, исследование которой дает возможность глубже изучить специфику литературного языка украинцев на различных этапах его становления и развития, взаимодействие традиционных и народно-разговорных элементов. Категориальное разнообразие архаичной лексики произведений Тараса Шевченко свидетельствует о глубоком понимании автором книжных и общенародных традиций украинского языка. Использование Кобзарем исторически маркированной лексики (существительных, прилагательных, глагольных форм) детерминировано художественно-эстетическими принципами автора.

Ключевые слова: художественно-творческая манера Тараса Шевченко, пассивная лексика, хронологически маркированная лексика, грамматическая структура, устаревшие языковые элементы, грамматические архаизмы, книжно-традиционные лингвальные признаки.

Pavlenko Larysa. Grammatical Archaisms in Taras Shevchenko Works. The article deals with peculiar aspects of archaic vocabulary functioning in Taras Shevchenko writings. The specific use of grammatical archaisms in the works of the great Ukrainian writer is revealed in this paper. Taras Shevchenko language creativity (idiolect) is a powerful chapter in the history of the Ukrainian national language, investigation of which allows obtaining of thorough knowledge about the peculiarity of the Ukrainian literary language at various stages of its formation and development, the interaction of traditional literary and general language items. The use of historically marked vocabulary in Kobzar is determined by some artistic and aesthetic principles of the author.

Key words: Taras Shevchenko creative style, passive vocabulary (receptive lexicon), chronologically marked vocabulary (lexicon), grammatical structure, archaic linguistic elements (constituents), grammatical archaisms, traditional bookish linguistic features.